

FILOSOFIHISTORIE. Oppgave 2 : Descartes.

Descartes hadde studert mye filosofi, men var misfornøyd med at filosofien ikke hadde kommet fram til en eneste ting det var erighet om. Han satte seg derfor fore å finne ut om det er noe vi kan vite? Utgangspunktet hans var at alle mennesker egentlig er like fornuftige. Den eneste grunnen til at noen mennesker kan vite mer fornuftige enn andre, er fordi de har lært seg å bruke fornuftens rett, - de lar ikke noe skrygge for fornuften.

Ved hjelp av det metodiske prinsipp skulle man plukke fra hverandre det komplekse slik at man sto igjen med enkelt deler. Han mente vi måtte "skille klinter fra kvoter". Når vi hadde gjort dette, ville det samme opp tre klart for oss, og vi ville ha visshet. Deretter satte vi sammen delene igjen med visshet om dets sanne betydning, og uten at noe skrygger for fornuften. Denne generelle metoden skulle brukes hver gang vi søkte sannheter om noe.

Men Descartes hadde enda ikke kommet fram til om det var noe vi virkelig kan vite, og hevet over all tvil og debatt. Han brukte dermed det samme prinsippet, for men denne gangen la han vekt på ~~de~~ tviler isteden for analyse.

Er det noe vi kan vite som er hevet over enhver tvil? Først vurderer han sansene våre & disse til å stole på? Nei, ble svaret. Sansene våre bedrar oss rett som det er, og de er ikke til å stole på uten tvil. For alt vi vet er vi i en drøm, og da hjelper det ikke å klype seg

Emnekode : EX-100
Kandidatnr. : 6172
Dato : 27/11-13
Ark nr. : 2 av 11

i armen, for dette ville jo også være en del av den samme drømmen. Attså kan ikke sanses stoles på. Hva med matematikken? Descartes var en ivrig matematiker, og han hadde til og med bevist at geometriske setninger kunne beskrives aritmetisk, og på denne måten åpnet for en enhetlig matematikk. Men i matematikken kan vi regne feil, og selv om feilen blir oppdaget har vi likevel gjort en feil til å begynne med. Matematikken kan derfor heller ikke stoles på uten tvil. Uansett hva vi analyserer, går det opp for oss at det ikke er hevet over enhver tvil. Men, sier Descartes, det er faktisk en ting vi kan tørke oss til som er hevet over enhver tvil, nemlig det at vi tenker. Fra Descartes har vi det kjente uttrykket "jeg tenker, derfor er jeg". Nå har han kommet fram til en ting vi faktisk kan vite. Men for alt vi vet er det ingenting annet i virkeligheten enn nettopp tanken. Descartes prøver derfor å finne andre ting som står like klart for ham som at tanken er virkelig. Han kommer til slutt fram til at Gud må være virkelig. Han har en oppfatning om at \exists det finnes noe guddommelig, noe fullkomment og perfekt. ~~Dette målestokken~~ Dette er en målestokk vi måler alt annet opp mot, og derfor må det eksistere. Denne forestillingen om Gud er en nødvendighet, for nå vet vi at det eksisterer noe annet enn bare tanken. Descartes forklarer også at når vi har brukt fornuften vår rett og kommet til visshet om noe, så må dette være sannhet, fordi ellers ville Gud bedratt og lurt oss til å tro det var sant. Noe slikt ville aldri Gud gjort, for da ville han vært en ond Gud, noe som er umulig. Gud er god og rettskaffen, og derfor

Emnekode : EX-100
Kandidatnr. : 6172
Dato : 27/11-13
Ark nr. : 3 av 11

lar han fornuften vår belyse sannheten.

Descartes mente også at alt det fysiske i verden var mekanisk. Menneskekroppen er ingenting annet enn en svært avansert mekanisk innretning.

Det er fornuften som gjør oss mennesker til mennesker, og dette er en egenskap bare vi har.

Dyr mangler fornuft, og derfor har de en annen bevissthet enn oss. De reagerer kun på refleksjer og "mekaniske", og har ikke følelser. De kan derfor ikke føle redsel eller smerte.

Hadde det ikke vært for fornuften hadde vi hatt samme bevissthet som dyrere. Descartes opprettet med dette tanken om at tankene og sinnet vårt er adskilt fra resten av virkeligheten som i et eget "rom" eller en "boks", og at kroppen er intet annet enn et middel. Siden tankene og fornuften eksisterer utenfor kroppen, er de også udelødelig.

Jeg er overbevist om at Descartes' argument for Guds eksistens er et godt argument. Argumentet handler om at det eneste vi kan være sikre på - er at vi tenker - synes jeg er et ekstremt godt argument, for det er ingen måte å motargumentere dette på. Hadde vi ikke hatt tanken, hadde vi ikke vært i stand til å argumentere for noe som helst, eller hatt en opplevelse i det hele tatt. Dette er et burrsolid argument man skal slite med å argumentere mot. Men det ser ut til at Descartes støtte på problemer når han skulle finne fram til noe annet vi kunne være sikre på. For å bevise at det eksisterer en verden utenfor oss tanken var han avhengig av å finne noe annet, og dette andre ble blant annet en "sikker følelse" han hadde på at det måtte

eksistere en Gud fordi ellers hadde han ikke hatt
en tanke om guddommelighet.

Disse argumentasjonene synes jeg blir svake, for den
fortsetter at det ikke finnes noe tril. Men det er
mange mennesker som sier at de ikke har denne
"sære følelsen" på veien en Gud eller en guddommelighet,
og siden disse også er fornuftsvesener, teller deres
mening. Descartes kan selvfølgelig argumentere med
at de ikke lar seg skrykke for fornuften, men det blir
det samme som å si at når vi gjør en matematisk
feil, skrykker noe for fornuften. Når han ikke godtok
matematikken som ~~en~~ noe hevet over enhver tril,
burde han ikke godtatt en guddommelig kraft
som noe hevet over enhver tril, ~~for~~ da mange mennesker
faktisk betviler dette.

Det virker som Descartes har trengt seg selv inn i et
hjørne, og dermed kommet opp med den neste
"allmene" ting. Mennesker kan si seg enige i - nemlig
at vi føler det finnes noe guddommelig.

Han tok bare ikke nok hensyn til at dette argumentet
blir kraftig debattert - i motsetning til hva hans
"jeg tuler - derfor er jeg" argument.

ETIKK. Oppgave 4 : utilitarismen,

Utilitarismen er en etisk teori som sier ~~oss~~ hvordan vi bør handle når vi står ovenfor et valg.

Dens grunntanke er veldig kortfattet :

"Du skal utføre den handling som fører til mest mulig lykke/nytte for flest mulig av de involverte parter". Videre forklares dette i tre hovedprinsipper :

1. En handling skal kun vurderes ut fra konsekvensene den gir - alt annet er uvesentlig.
2. Konsekvensene bedømmes ut fra hvor mye lykke/nytte eller ulykke/urette de fører til - alt annet er irrelevant.
3. Alle mennesker har like stor verdi.

Ved første øyeblikk kan utilitarismen virke ukomplisert og enkel å forholde seg til. Den har ikke en rekke påbud og forbud man må lære seg, og dens grunntanke er forståelig og lett å si seg enig i.

Hvem ville ikke ønske å bidra til økt lykke til seg selv og de rundt seg?

Tilsynelatende er utilitarismen en enkel teori, men dette er som sagt i teorien. I praksis kan den vise seg å bli langt mer komplisert.

I denne besvarelsen vil jeg først gå nærmere inn på utilitarismens begreper og gi noen eksempler jeg vil diskutere, før jeg begrunner hvorfor jeg er enig med utilitaristene at det er moralsk riktig å ta liv.

Emnekode : EX-100
Kandidatnr. : 6172
Dato : 27/11-13
Ark nr. : 3 6 av 11

Hva mener utilitarismen med "lykke" og "nytte"?

Lykke blir definert som nytelse, men begrenser seg ikke kun til kroppslig nytelse. Nytebe kan vel så gjerne være tilfredsstillelsen man får av en spennende film eller givende, mentale utfordringer som sjakk.

Dette blir sett på som et hedonistisk livssyn, og det motsatte av nyttebe blir da lidelse og smerte.

Nytte kan defineres som noe fordelaktig for de partene som er involvert. Det motsatte blir da unytte, som ikke gir noen fordeler.

Et interessant aspekt ved utilitarismen, som vi ikke finner i mange andre etiske teorier, er dens syn på dyr som "likestilte" med mennesker. Mennesket blir ofte sett på som noe erestående på denne jord, og at regler og rettigheter som gjelder for oss, ikke omfatter andre levende vesener. Descartes gikk så langt som å beskrive dyr som ~~et~~ "mekaniske" vesener som kun handlet på impulser. Siden han mente dyrene ikke hadde fornuft, har de heller ikke ~~no~~ evnen til å føle smerte eller redsel. Hylere en hund kommer med når vi sparkes den er intet annet ~~enn~~ ^{annerledes enn} klanger en klokke ligger når vi slår på den; det er en rent mekanisk refleks som ikke vitner om et følelsesliv. Kant hadde også et klart skille mellom mennesker og andre levende vesener. Mennesket var det eneste levende vesenet som var et "moralisk vesen" og i besittelse av en indre morallov. Dyr skulle kun bli brukt som et middel for et mål, og det målet var mennesket. I likhet med andre filosofer var han ikke en tilhenger av vold og tortur mot dyr, men da av den ene grunn at mennesker som utviser ondskap mot dyr, også har en tilbøyelighet til å vise

Emnekode : EX-100
Kandidatnr. : 6172
Dato : 27/11-13
Ark nr. : 7 av 11

ondskap mot sine medmennesker. Og dette var det (og er fortsatt) ikke sett på som en ønskelig egenskap hos noe menneske.

Utilitarismen ser derimot på dyr som vesener som er i stand til å føle nytelse, lidelse og smerte.

Deres lidelser skal derfor tas hensyn til slik som menneskers lidelser, om enn ikke i nøyaktig like stor grad.

Når man gjør seg opp et regnskap om konsekvensene av en handling, vil mennesket veie tyngre enn et dyr.

I denne sammenhengen er det viktig å poengtere at nytelse og lidelse heller ikke veier likt.

Ifølge Mills smerteprinsipp veier lidelse tyngre enn nytelse. Som en konsekvens av dette er mange utilitarister vegetarianere. Det å utsette dyr for den lidelsen vi kan se i kommersiell kjøttproduksjon, mener de ikke kan veie opp for den nytelsen vi får i en saftig hamburger. Vegetarisk kost vil tross alt ikke føre til noe lidelse for oss siden det både dekker vårt næringsbehov og kan være vel så velsmakende. Konsekvenser må altså veies opp mot hverandre og vektlegges ulikt i henhold til disse prinsippene.

Et resultat av at utilitarismen er en konsekvensetikk er at menneskelivet også kan "måles i konsekvenser."

I kristen tenkning er Gud den eneste som kan gi liv, og dermed også den eneste som kan ta liv. Hos de første kristne gjaldt dette uten unntakke, men etter hvert så man nødvendigheten av å unnta krig og dødsdommer fra denne regelen.

Alle andre former for mord, inkludert abort, og selvmord og aktiv dødsbistand er (stort sett, og i alle fall så langt) sett

Emnekode : EX-100
Kandidatnr. : 6172
Dato : 27/11-13
Ark nr. : 8 av 11

på som synd, siden livet er hellig. I Kants etikk er ~~et~~ moralloven klar på at "du skal ikke drepe". Her begrunner han det med at "du skal drepe" er en maksime man ikke kan ville skal bli en allmenn regel. Det kategoriske imperativet "du skal ikke drepe" følger altså av dette. Dette skal i prinsippet være uten unntak, men Kant forsvare likevel dødsdom og soldaten rolle. Jeg skal ikke gå videre inn i Kants gjengjeldelseslære, men i korte trekk går den ut på at alle mennesker er likeverdige moralske vesener, og vi har krav på respekt i kraft av dette. Hvis jeg som et likestilt moralsk vesen velger å ta en annens liv, så burde samfunnet gjengjelde denne handlingen mot meg (vise at de respekterer mitt valg) med å kreve dødsdom. En beddeler vil da utføre dødsdommen på vegne av samfunnet, og ikke på vegne av seg selv som enkeltperson. Han blir da fritatt fra regelen "du skal ikke drepe".

Utilitarismen ser annerledes på det. Siden hver handling skal vurderes ut fra konsekvensene den gir - og ingenting annet, og konsekvensene bedømmes ut ifra hvor mye lykke/nytte eller ulykke/unytte de gir - og alt annet er irrelevant, så vil det faktisk være tilfeller der drap vil "gi de beste konsekvensene".

Aktiv dødsbistand er et slikt eksempel. Både kristen tenkning og Kants etikk vil være imot aktiv dødsbistand. Kristendommen vil se på det som et drap av et uskyldig menneske (er synd), og Kants etikk vil der ikke inkluderes i gjengjeldelseslære (som vil kunne forsvare en slik handling). Utilitarismen vil derimot forsvare aktiv dødsbistand fordi den gir mest lykke/minst lidelse.

Lærebokas eksempel gikk ut på at en mann hadde

Emnekode : EX-100
Kandidatnr. : 6172
Dato : 27/11-13
Ark nr. : 9 av 11

fått uheldelig, og svært smertefull, kreft. Han fikk vite at det kunne ta ett år før kreften til slutt ville kreve hans liv, og at han måtte leve med ^{de} grusomme smertene fram til da. Han bønnfalte sine brødre om å ta livet av ham, og det endte med at ^{den} yngste broren skjøt ham (til døde) på sykehuset med et håndvåpen. Som et resultat av dette ble han stilt for retten skyldig i mord. Utilitarismen forsvaret denne mannens handlinger. Den kreftsyke broren ville lidd ufattelige smerter, og valgte selv å ville ende sitt liv. ~~Konsekvensene~~ Om han ikke hadde blitt skutt, ville både han og hans kjære måtte lide i lang tid som en følge av dette. ~~Konsekvensene~~ tilsva derfor at den riktige handlingen ville være å oppfylle hans ønske om å dø for å minimere mengden lidelse for de involverte parterne.

Kent og mange andre kritiserer en slik konsekvensetikk fordi konsekvenser ligger i framtiden, og ingen kan med sikkerhet vite ~~den sikkert~~ framtiden.

Vi kan tro at vi vet hva som skal skje, men ~~for~~ ^å vi vil aldri få noen garantier, uansett hvor kloke og innsiktsfulle vi måtte være. I kristendommen legges dette ansvaret på Gud, for han er tross alt allvitende og allmektig, og ~~den~~ ^{da} der eneste rette til å ta et slikt valg. Han vet faktisk.

Jeg er mer overrasket over at Kent ikke forsvaret aktiv dødsbistand, siden han legger så stor vekt på respekten for mennesket. I mine øyne blir begrunnelsene svake, siden det i bunn og grunn handler om å hvordan man ~~stiller spørsmålet~~:
formulerer seg:

Emnekode : EX-100
Kandidatnr. : 6172
Dato : 27/11-13
Ark nr. : 10 av 11

"er det er greit å ta liv hvis det fører til mindre smerte". Dette kunne i og for seg vært et bedre kategorisk imperativ. Problemet med denne formuleringen er at det ikke er et kategorisk imperativ, men snarere et hypotetisk imperativ (skal er forbeholdt av et "hvis"), og i følge Kant vil det da måtte ikke for det kategoriske imperativet "du skal ikke drepe", siden et kategorisk imperativ er overordnet et hypotetisk imperativ.

I mine egne holder argumentene til Kant, men jeg er uerig i det grunnleggende synet på at en handling kun skal være gyldig hvis jeg kan ville at det skal være en allmenn lov. Jeg er også uerig i Kristendommens syn på at kun Gud skal bestemme når et liv er over. Jeg mener at det kan være moralsk riktig å ta liv, men ikke nødvendigvis ut fra utilitarismens begrunnelser heller.

Mitt syn på det er at mennesket er autonomt i den forstand at absolutt alt vi gjør er våre egne handlinger. For å utføre handlinger tar vi valg. Valgene vi tar er derfor ene og alene bestemt av oss selv. Hvis vi må henvende oss til et ytre lovverk, er ytre autoritet (slik som Gud), fraskriver vi oss valget. Valget blir fortsatt utført av oss, men det blir i den troen at det egentlig ikke lenger er oss som tar valget. Det samme kan sies om Kants morallov. Selv om dette er en "indre autoritet" som egentlig viser til oss selv som autonome vesener, så får jeg følelsen av at dette igjen er en refleksjon av en ytre autoritet - nemlig "Gud". Dette er en grunstenke vises hos mange av filosofene opp gjennom tiden,

Emnekode : EX-100
Kandidatnr. : 6172
Dato : 27/11-13
Ark nr. : 11 av 11

nenlig at det inerte og mest "opphøyde" i oss kommer fra en annen kilde, en sukkdommelighet. Valgene vi da tar kan sies å bli "utført av Gud", men gjennom oss.

Jeg mener at alt vi foretar oss, og alle valg vi tar i livet, er helt og holdent våre. Vi kan peke på Gud, og himmelen og stjernene, eller på oss selv som et opphøyd vesen, men det er fortsatt vårt liv vi må forholde oss til. Det burde derfor være opp til meg selv ~~om~~ hvor og når det skal opphøre. Det er den eneste måten jeg som person skal bli bevisst min egen tilstedeværelse, og virkelig ta inn over meg selv min egen verdi.

Den største respekten et annet menneske kan vise meg vil derfor være å respektere min verdi (mitt liv), og at det er en verdi for meg uttepp fordi jeg kan velge.

Aktiv dødsbistand vil være en slik måte å respektere mitt valg på, av den ene grunn at jeg bestemmer det selv.

Her er jeg uenig i utilitarismens mål på lykke/ulykke. Min verdi kan ikke måles i lykke eller nytte. Mitt liv ^{personlige og smitt} har en verdi uavhengig av hvor glade eller triste konsekvenser det har for. Det vil derfor være moralsk riktig av meg selv å ta mitt eget liv (med eller uten andres hjelp), men samtidig begrenser jeg det kun til det.

Ingenting kan rettferdiggjøre meg i å ta noen andres liv. Det vil også kun være opp til den selv, uavhengig av hvor mye lykke/nytte eller ulykke/ur nytte det måtte ha som konsekvenser.